

הסוציאליסטי" המפורסם. ספרים אלה מעסיקים קים תקופת-מה את המוספים הספרותיים ו" כתבי-העת, נחטפים ככעכים טריים, ואחר נעלמים הם, אם אין הוליבוד מצאצא להם גאולה על גילי הצלולוד. אין זה מפליא כל-עיקר שרוב הדברים שנכתבו על "קובלנת פורטנוי" התיחסו אל הספר לא כאל יצירה ספרותית בעלת-ערך אלא כאל מסמך פסיכולוגי-תרבותי-חברתי ובדקו את מהימנותו ואת מהימנות הגיבור, כמו גם את מהימנות הפסיכיאטר הדומם שלו. ע"פ בחני-הפסיכואנליזה. כמסמך פסיכולוגי-סוציולוגי יש לספר חשיבות בלתי-מבוטלת, לפחות כמו לדו"ח-קינסי עליו-השלום. דמותו של פורטנוי מיצג אותו "מיעוט" מודרני החותר לחירות הסטיות (סליחה!) המיניות, בצדק או שלא בצדק, ולהתפרקות מכבלי המסורת הפוריטנית, הפרוטסטנטית והיהודית כאחת, ויותר מכך הוא דמות המיצגת חלק לא-מבוטל מן האוכלוסיה היהודית הצעירה לידת אמריקה. אבל דומה כי המהומה האינטלקטואלית ש" עורר רות, שכתב ספר קומי שהוא פארודיה מבריקה על הפסיכואנליזה, היא תופעה פארודיסטית מובהקת הזוקקה בלי ספק לד"ר שפילפויגל משלה, שירצה להשתתף במשחק המלגלג על מקצועו.

"קובלנת פורטנוי" הוא ספרו של סופר שנין וממולה, שעלה על ה"גל" הנכון ושט בזרם האופנתי של התסביכים, ה"מלים הגסות" וה"אידישקייט", בספינה מלוטשת ושנוגת-חרטום משלו. אין ספק שהוא משעשע לפרקים, אך בפרקים לא מעטים הוא משמים. אלה מקוראי הספר שלא נתפסו לבולמוס הווכחנות סביבו והסבורים ש"משהו לא ב" סדר" אצלם עקב כך. אינם צריכים לפנות לפסיכיאטר. כותב השורות האלו מוכן ליטול עלו את האחריות ולרשום תרופה: לקרוא ספר טוב באמת. למשל, את "השטן ממוס" קבה", שיצא בתרגום עברי סמוך לתרגומו של "קובלנת פורטנוי" וזכה משום-מה לקב"ת לפנים עירנית פחות. ההקבלה בין שני הספרים מעוררת הרהורים מרים בדבר גורלם של ספרים וסופרים.

י. ש.

עבר של סיפור-מעשה רהוט וכתוב בכשרון ושל עלילה צבעונית ושטוחה אלא של סיפור המחפש אחר משמעות הדברים. אמר נס יש ב"ספר ההזיות" פרקים שאינם אלא פרקי זכרון מן הסוג הראשון, אך עיקר שבחם איננו באותה "תדמית דברים" אלא בתהיה על סוד פשרם, בחתירה להכרה-העצמית. "אינני מבין כיצד ואימתי נתרצשו הדברים שנתרצשו בי בכל ימי-חיי. לכאורה, כל מה שיהיה, הריהו מצוי ועומד גם עתה בתוך נשמת; אבל, מאידך גיסא, דומה עלי כי מאומה לא אירע בי מעולם, ורק תדמית-דברים, כמו חשרה מגביהת-עוף, היתה מרחפת על כל ימי, ובתוכה טעונים ומקופלים כמה מן הדברים הקשורים ליום אחד ויחיד, יום שלא בא" — יום שעתיד לבוא בירושלים ולהביא בחובו את גאולתו של אליקום. מסע-ההזיות של אליקום אינו מסע שלם, הוא מוליכו אל זכרונות לא-סדורים ואל היררהורים שאין אחריהם תשובה, אך לם זהו, כאמור, מסע שיש בו אמת פנימית רבה; מסע פיזי, מיוסר, כמה לגאולה ועזרושם.

י. ב.

מה מעיק על פורטנוי

אטלס מן המיתולוגיה היוונית הקדומה נשא את כדור-העולם על כתפיו, ורתר הצעיר של תקופת "הסער והפרץ" את ייסורי העולם, ואילו אלקסנדר פורטנוי, יהודי-אמריקאי פיקח בן 33 — את תסביכי-המין של התרבות המערבית בת-זמננו. ה"יודוי" איננו, כמובן, צורה ספרותית חדשה בה ניתן לחשוף את כל מכמני הנפש, אך טבעי הדבר שפילוסוף רות בחר בפסיכואנליזה לפני פסיכואנליטיקן וב" שפתה של הפסיכואנליזה המודרנית כדרך לסיפור ייסוריו של מר פורטנוי. ספרו שייך לאותה פריפריה גדולה של ספרים אופנתיים של "הריאליזם המיני", על משקל ה"ריאליזם

• פיליפ רות: מה מעיק על פורטנוי; תר"ג; חיים גליקשטיין; הוצאת שוקן, 1969; עמ' 227.